

TIJDSCRIFT

VAN HET

NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- en PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK:

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

1^e Jaargang

AMSTERDAM
G. THEOD. BOM EN ZOON

1893

De arbeid der stempelsnijders van 's Rijks Munt in 1891 en 1892.

Van de werkzaamheid der stempelsnijders van 's Rijks munt is gedurende de jaren 1891 en 1892 veel gevergd, wel in de eerste plaats ten behoeve van den muntslag van 10-guldenstukken, guldens en zilveren pasmunt met de beeltenis van Koningin WILHELMINA, maar ook voor de vervaardiging van gedenk-, prijs- en eerepenningen. Men mag zeggen, dat in beide opzichten door hen een verdienstelijke arbeid is geleverd.

Het is niet de bedoeling hier eene kritiek te geven, noch ook in een, overigens welverdienden lof uit te wijden; maar toch moge met een enkel woord gewag worden gemaakt van de min gunstige beoordeeling, waarmede de nieuwe muntstukken zijn ontvangen, en van de omstandigheden, die het verkrijgen van een meer volkomen muntslag hebben in den weg gestaan. Zonder te willen beweren, dat de nieuwe spe-

ciën en uit een aesthetisch en uit een technisch oogpunt beschouwd, geheel zonder gebreken zijn, moet men toch erkennen, dat zij, alles in aanmerking genomen, aan billijke eischen voldoen. Men bedenke vooral, dat, behalve de bezwaren, gelegen in den eenigszins verouderden toestand der werktuigen van 's Rijks-Munt, ook andere moeielijkheden te overwinnen waren, die hare oorzaak vonden in het na te volgen model der Koninklijke beeltenis. De vervaardiging hiervan was door bijzondere omstandigheden niet aan de Graveurs der Munt opgedragen, maar aan een zeer verdienstelijken kunstenaar, den heer L. JÜNGER, leeraar aan de Rijksschool voor Kunstnijverheid te Amsterdam, die dan ook een in vele opzichten onberispelijk werk heeft geleverd. Het vertoonde echter naar het schijnt enkele hoedanigheden, die, zoo al niet voor een medaille-stempel, althans voor een muntstempel ongewenscht mogen genoemd worden, en waaraan dus de stempelsnijder zooveel mogelijk behoorde tegemoet te komen, zonder te zeer van het goedgekeurde en ter bewerking ontvangen model af te wijken. Zulke kleine wijzigingen, bijvoorbeeld in het relief van een gedeelte der beeltenis of in de golvingen van het haar, noodzakelijk voor het goed uitmunten der muntstukken, kunnen wellicht aan het artistieke der voorstelling geschaad hebben, maar waren eene onverbiddelijke noodzakelijkheid.

En bij vergelijking der speciën met het model valt de zeer getrouwe navolging onmiddellijk in het oog. De bespreking der technische geschiktheid van de stempels voor den muntslag in 's Rijks Munt, en van het oordeelkundige gebruik daarvan door de munters ligt buiten het kader van dit opstel.

De hier aangegeven bezwaren mogen voldoende zijn, om hen, die de speciën om hunne uiterlijke gebreken afkeuren, te wijzen op de vele moeielijkheden, welke eene in alle opzichten deugdelijke bewerking hebben in den weg gestaan.

Ook met betrekking tot de door de graveurs vervaardigde medailles zijn zij blootgesteld aan eene soms weinig welwillende kritiek. Het is ontegenzeggelijk het recht der kritiek om de voortbrengselen van hunnen arbeid te toetsen aan de strengste eischen, welke een medailleur-kunstenaar behoort in acht te nemen, maar daarentegen mag men ook van den beoordeelaar verwachten, dat hij, bij eene ernstige afkeuring, toone bekend te zijn en rekening te houden met datgene wat den graveur heeft verhinderd aan die eischen te voldoen. Geen bittere spot, geen hard oordeel kan den kunstenaar tot het inzicht brengen, dat hij gefaald heeft, maar allcen een bezadigde ernst in het aantoonen van de fouten, waardoor hij gezondigd heeft tegen de erkende regelen der kunst.

Hoe menigmaal bijvoorbeeld komt het voor, dat een graveur gebonden is aan bepaalde wenschen van hem, die de penning laat vervaardigen, wenschen waarvan de graveur weet dat de vervulling elk écht kunstgevoel kwetst, maar waaraan hij desniettemin gevolg moet geven, hetzij omdat de lastgever het niet inziet of bezwaar heeft tegen eene wijziging van het bestaande model, hetzij omdat de gelegenheid, waarbij de penning moet dienen, zulks vordert! In dat geval kan wel de mindere artistieke waarde der voorstelling afkeuring verdienen, maar de uitvoering mag alleen veroordeeld worden in zooverre zij niet van die voorstelling een noodzakelijk gevolg is.

Behalve de stempels voor den muntslag hebben de Rijks stempelsnijders in 1891 en 1892 ook de volgende penningen geleverd en de daarvoor benoodigde stempels gesneden;

- 1°. Een gedenkpenning op het bezoek van H.H. M.M. de Koningin en de Koningin-Regentes aan Amsterdam in 1891.

Diameter 65 mM.

Vz. De linksgekeerde borstbeelden (*accolés*) van de beide koninginnen, met het omschrift: »HET VADERLAND GETROUW TOT IN DEN DOOD.»

De stempel is gesneden door I. P. M. Menger naar een ontwerp van BART VAN HOVE.

Kz. Het gekroonde wapen van Amsterdam op eene draperie met het omschrift: »AAN HARE MAJESTEITEN DE STAD AMSTERDAM" 26—29 MEI 1891."

De stempel is gesneden door W. SCHAMMER. Deze penning is gemaakt in goud, zilver en brons.

- 2°. Nieuwe penning tot belooning van menschevriend hulpbetoon, voor Rijks rekening vervaardigd in zilver en brons.

Diameter 50 mM.

Vz. Het linksgekeerde borstbeeld van H. M. de Koningin, met loshangende haren, zonder eenige versiering, met het omschrift: »WILHELMINA KONINGIN DER NEDERLANDEN."

De stempel is gesneden door W. SCHAMMER naar een eigen ontwerp. Beiden doen hem ontegenzeggelijk kennen als een zeer verdienstelijken kunstenaar.

Kz. Dezelfde van vroeger (Zie Mr. J. DIRKS, *Beschrijving der Nederlandsche penningen tusschen 1813 en 1863 geslagen*, N°. 695 en 696.)

- 3°. Gedenkpenning op de Grondwetsherziening in 1887. Diameter 65 mM.

Vz. De linksgekeerde beeltenis van Mr. J. HEEMSKERK Az., met het omschrift: MR. J. HEEMSKERK AZ., MINISTER VAN STAAT."

De stempel is het wérk van I. P. M.
MENGER naar een model van L. JÜNGER.
Kz. Binnen een eikenkrans de woorden:

DE
GRONDWET
VOOR HET
KONINGRIJK
DER
NEDERLANDEN
HERZIEN 6 NOV.
1887.

De stempel is gesneden door W.
SCHAMMER.

Van dezen penning zijn afslagen in zil-
ver en in brons gemaakt.

- 4°. Gedenkpenning op het 25-jarig bestaan
van »de Katholieke Illustratie», geslagen
in zilver en in brons. Diameter 50 mM.

Vz. Op een schild de attributen van
het tijdschrift, eene pen, een teekenstift,
eene rol papier en een inktkoker; het
schild is omgeven door een lint met de
woorden: »GESCHIEDENIS, BESCHAVING,
LETTERKUNDE», afgebroken door drie
wapenschilden, vertoonende een kruis
met stralen (het geloof), het Nederland-
sche wapen en het wapen van het St.
Lucasgilde; rondom het lint is het vlak
gevuld met boogversieringen.

Kz. Binnen een krans van olijvenloof
de woorden :

DOOR GOD GEZEGEND
DOOR DUIZENDEN
GESTEUIND
HERDENKT DE
KATHOLIEKE ILLUSTRATIE
HAAR BLOEIEND
XXV JARIG BESTAAN
MEI 1891.

De stempels van voor- en tegenzijde
zijn van I. P. M. MENDER naar eene tee-
kening van P. J. H. CUYPERS.

- 5°. Nieuwe voorzijde van den prijspenning,
die door het Rijk wordt uitgelooft voor
nationale wedvluchten van postduiven,
met dezelfde beeltenis van H. M. de
Koningin, van W. SCHAMMER, als op de
voorzijde van N°. 2, maar omgeven door
een matten rand met het opschrift: »WIL-
HELMINA KONINGIN DER NEDERLANDEN».

Diameter 40 mM.

Van dezen penning worden verguld-
zilveren, zilveren en bronzen afslagen
uitgereikt.

- 6°. Prijspenning voor de Amsterdamsche Ijs-
club.

Vz. Het gekroonde Amsterdamsche
wapen binnen een krans, gevormd door
een eiken- en een olijvenlooftak.

Deze Vz. is gelijk aan de Vz. van den prijspenning van de Amsterdamsche Sportclub.

Kz. Een schild in renaissance-stijl, waarvan de krullen aan de onderzijde twee schaatsen omvatten. Bovenlangs de woorden: »AMSTERDAMSCHÉ IJSCLUB OPPER. 1864.»

Graveur W. SCHAMMER.

Diameter 27,5 mM.

- 7°. Groote en kleine eerepenning van H. M. Koningin WILHELMINA.

Diameter 65 en 45 mM.

Vz. Het linksgekeerde borstbeeld der Koningin, met lohangende haren, en uitgesneden kleet, zonder eenige versiering; met het omschrift: »WILHELMINA KONINGIN DER NEDERLANDEN»; gravure van I. P. M. MENDER naar een model van BART VAN HOVE.

Kz. Eene fraaie gekroonde lijst, gevat in een krans van olijftakken. Gravure van W. SCHAMMER.

Deze penning, voor rekening van Hare Majesteit vervaardigd, wordt in goud, zilver of brons geschonken, evenals de volgende.

- 8°. Groote en kleine prijspenning van H. M. de Koningin-Regentes:

Diameter 65 en 45 mM.

Vz. De linksgekeerde beeltenis van Hare Majesteit, gekapt met een diadeem en achter ahangenden sluier; om den hals een parelsnoer. Het omschrift luidt: »EMMA KONINGIN-REGENTES DER NEDERLANDEN". Gravure van I. P. M. MENGER, naar een model van BART VAN HOVE.

Kz. is gelijk aan die van N°. 7.

- 9°. Penning geslagen ter herinnering aan het 10-jarig bestaan der firma FERWERDA & TIEMAN. Diameter 50 mM.

Vz. Een schild in renaissance stijl, gevat tusschen twee palmtakken, met het opschrift:

TER HERINNERING
AAN HET
10 JARIG BESTAAN
DER FIRMA
FERWERDA EN TIEMAN
WIJNHANDELAREN
AMSTERDAM
1882. 1 JANUARI 1892.

Deze inscriptie staat gedeeltelijk op het vlak der medaille, gedeeltelijk op het schild.

Kz. Het gekroonde wapen van Amsterdam, omgeven door een lint waarop: AMSTERDAM. Daaromheen de gekroonde wapens van Groningen, Haarlem, Utrecht,

Rotterdam, 's Gravenhage, Arnhem, Dordrecht en Nijmegen, liggende op een eikenkrans, waarom ook een lint zich slingert met den naam der firma.

De stempel der voorzijde is gesneden door I. P. M. MENGER, die der tegenzijde door W. SCHAMMER.

Behalve bovenvermelde medailles zijn door 's Rijks stempelsnijders in 1891 en 1892 nog penningen geslagen met elders gesneden stemfels, te weten:

- 1°. Een gedenkpenning op MR. H. H. VAN CAPELLE, voorzitter der Loge »de Geldersche Broederschap», waarvan de stemfels geleverd werden door J. A. DE VRIES te Arnhem.

Vz. De beeltenis van MR. VAN CAPELLE, van voren gezien.

Kz. Het volgende opschrift:

HENDRIK HERMAN VAN CAPELLE
 VOORZ. . MR. . DER LOGE
 »DE GELDERSCHE
 BROEDERSCHAP«
 IN HET O. . VAN ARNHEM
 1885—1891
 HET E. . O. . INGEAAN
 15 JAN. 1891
 P. . S. .

- 2°. Gedenkpenning op het eerste regeeringsjaar van de Koningin-Regentes.

Vz. De beeltenissen der beide Koninginnen tegenover elkander, van voren en *de trois quarts* gezien, met het volgende omschrift op een matten rand: »DE ZORG VOOR DE KONINGIN EN HET KON. DER NED. AAN DE KONINGIN-REGENTES OPGEDRAGEN. * 13 DEC. 1891. *

Kz. Het Koninklijk paleis 't Loo; daaronder de wapens van Nederland en van Waldeck-Pyrmont gedekt door de koninklijke kroon, met de leeuwen als schildhouders; die aan de zijde van het Nederlandsche wapen draagt de koninklijke kroon. Boven langs den rand leest men: »HET EERSTE JAAR HARER REGEERING. 'T LOO 1891.»

De stempels zijn gesneden door L. CHR. LAUER te Neurenberg.

Utrecht,
Januari 1893.

Mr. L. W. A. BESIER.